TRACTATUS
DE POENITENTIA.
QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ HIs breviter decursis, in quibus extra negotii finem
„ aliquantulùm evagati sumus, ad propositæ Causæ
„ tertiam Quæstionem pertractandam (quâ quæritur

AN SOLA CONFESSIONE CORDIS CRIMEN POSSIT DELERI.

DISTINCTIO I.

GRATIAN. *I. PARS.* „ UTRÙM sola [a] cordis contritione, & secreta satisfactione,
„ absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere)
„ redeamus. Sunt enim qui dicunt, quemlibet criminis veniam
„ sine confessione factæ Ecclesiæ, & Sacerdotali judicio posse
„ promereri, juxta illud

¶ CORR. ROM.] Gratianus [1] ad explicandam hanc tertiam Quæstionem multa attulit. Quam per longam tractationem, qui eum sequuti sunt, in septem Distinctiones diviserunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est Distinctionum separatio: in aliquibus verò in margine tantùm est, *Distinctio prima, secunda*, &c.

[a] *Utrùm sola.*] Hæc conjungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in pervetustis sunt conjuncta: ab illis enim pendent.

¶ PITH. [1] *Gratianus.*] Hanc Quæstionem Gratianus indecisam reliquit, *cap. pen. & ult.* Sed decisa est in Conc. Lateran. *c. omnis, ext. de Pœnit. & remiss.*

I. AMBROSII super Lucam *ad c.* 22. [an. 376. *Mediolani.*]

[a] *Sent. 4. dist. 17.* [b] *Luc. 22.* PEtrus [a] doluit, & flevit [b]: quia erravit, ut homo. Non invenio, quid dixerit: invenio, quòd fleverit: lachrymas ejus lego: satisfactionem non lego.

II. *Item a.* [IDEM ibidem an. 376. *ibid.*]

[c] *Sent. ibid.* LAchrymæ [c] lavent delictum, quod voce pudor est confiteri.

¶ CORR. ROM. [a] *Item.*] Sequebatur, *Joannes Chrysostomus*, apud quem hæc ipsa omnino verba non sunt inventa. Sed apud B. Ambrosium post ultima verba Capitis præcedentis sequitur: *Sed quod defendi non potest, ablui potest. Lavent lachrymæ delictum, &c.* nec multò aliter *in serm. 46. de Petri pœnitentia:* & Ambrosium citat Magister sententiarum.

III. *Item* PROPHETA. [an. ante Chr. 1034. *Hierosolymis.*]

[d] *Psal. 50.* SAcrificium [d] Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.

IV. *Item.* [IDEM c. an. ante Christ. 1034. *ibid.*]

[e] *Psal. 31.* DIxi [e], confitebor adversùm me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

GRATIAN. „ QUOD exponens ait

V. AUGUSTINUS [f]. [imò Cassiodorus & Augustinus c. an. 550. *in Calabria.* & c. an. 415. *in Africa.*]

[f] Glossa ord. *in eum locum ex August. & Cassiod.*

[g] Sup. XVII. *q. 1. qui bona. vers. magna pietas. Sent. ibid.* MAgna pietas [g] Dei, ut ad solam promissionem peccata dimiserit. §. 1. Nondum pronuntiat ore: & tamen Deus jam audit in corde: quia ipsum dicere, quasi quoddam pronuntiare est. Votum enim pro opere reputatur.

¶ CORR. ROM.] Initium usque ad vers. *Nondum*, est Cassiodori, quem citant Glossa ordinaria, & Magister. Quæ verò sequuntur, magnam partem sunt ex B. Augustino.

[h] *Tit. 3. & Cod. Th. l. 9. tit. 25. l. 2.* VI. COD. LIB. I. *de Episcopis, & Cler.* [h] Imperator Jovianus. [an. 364. *Antiochiæ.*]

[i] *2. Pars. xxxvi. q. 2. si quis non dicam.* Tripert. hist. *l. 7. c. 4.* Polyc. *l. 4. tit. 35.* [k] *al.* ferietur. SI quis [i], non dicam rapere, sed attentare tantummodo jungendi causâ matrimonii sacratissimas Virgines ausus fuerit; capitali pœnâ feriatur [k].

VII. *Item* Cod. LIB. II. *tit. de postulando*, Impp. Leo, & Anthemius Nicostrato Præfecto Prætorio. [an. 468. *Constantinopoli.*]

NEmo vel in foro Magnitudinis tuæ, vel in Provinciali judicio, vel apud quemquam Judicem accedat ad Togatorum consortium: nisi sacrosanctis Catholicæ Religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquomodo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit; officium quidem Sublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione sustineat.

VIII. IDEM AA. ibidem continenter. [an. 468. *ibid.*]

[1] Idem verò quicumque. *orig.* QUicumque [1] ausus fuerit contra providum nostræ Serenitatis decretum, officium advocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit; ab advocationis officio remotus, stylum proscriptionis, atque perpetui exilii specialiter sustinebit: sciturus etiam provinciarum Rectoribus, quòd is sub cujus administratione aliquid hujusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilii per quinquennium sustinebit.

IX. *Item* LIB. IX. COD. tit. ad Legem Juliam majestatis, *l.* 5. [an. 397. *Ancyræ.*]

[m] Sup. VI. *q. 1. si quis.* QUisquis [m] cum militibus, &c. cogitaverit (eadem enim severitate voluntatem sceleris, quâ effectum puniri Jura voluerunt) ipse quidem, &c.

ITEM ad Legem Corneliam de Sicariis [n]. [Si quis cum telo ambularverit hominis necandi causâ, sicut is, qui hominem occiderit, vel cujus dolo malo factum erit commissum, Legis Corneliæ de sicariis pœnâ coërcetur.]

[n] GRATIAN. „ [n] *Eod. lib. 9. tit. 16. l. 7.*

X. IMPPP. VALENTIN. Valens, & Gratianus [o]. [an. 374. *Romæ.*]

[o] Ibidem *continenter.* SI quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressâve sit; sciat se capitali supplicio esse puniendum.

XI. IMPPPP. GRATIANUS, Valentinianus, Theodosius, & Arcadius [p]. [an. 385.]

[p] Ibid. SI fortè mulier marito mortis paratæ insidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inveniatur, vel si fortè maritus eodem modo insectetur uxorem; in eadem quæstione ab omni familia non solùm mariti, sed etiam uxoris suæ (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum est, sine cujusquam defensione.

XII. *Item* DIGEST. tit. de injuriis, *l. sed est quæstionis* [q]. [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

[q] *Lib. 47. Digest. tit. 10. l. 9.* SI quis tam feminam, quàm masculum, sive ingenuos, sive libertinos, impudicos facere attentaverit; injuriarum tenebitur. §. 1. Sed & si servi pudicitia attentata fuerit, injuriarum [r] locum habet. §. 2. Attentari pudicitia dicitur, cùm id agitur, ut ex pudico impudicus fiat.

[r] *al.* injuriarum actio.

§. 3. Non solùm [s] is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est, qui percussit; verùm ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curavit, ut cui mala pugno percuteretur.

[s] Ibidem *l. 10.* [t] Ibidem *l. 11.*

XIII. *Item* IBIDEM, Lege *item apud Labeonem* [u]. [c. an. 224. *ibid.*]

[u] Ibidem *l. 15.* SI quis pulsatus quidem non est, verùm manus adversùs eum levatæ, & sæpè territus est, quasi vapulaturus, non tamen percussit; utili injuriarum actione tenetur.

CONTRA „ [x] GRATIAN. *3. Pars.*

XIV. DIGEST. tit. de pœnis [x]. [c. an. 224. *ibid.*]

[x] *Lib. 48. Digest. tit. 19. l. 18.* [y] *al.* patiatur. COgitationis pœnam nemo patitur [y].

XV. *Item* DIGEST. titulo de extraordinariis criminibus [z]. [c. an. 224. *ibid.*]

[z] *Lib. 47. tit. 11. l. 1.* SOlicitatores alienarum nuptiarum, itémque matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. *& infrà.* §. 1. Qui puero stuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit, aut mulierem, puellámve interpellaverit, quidve impudicitiæ gratiâ fecerit, domum [a] præbuerit, pretiúmve, quo is persuadeat, dederit; perfecto flagitio, punitur capite: imperfecto, in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur.

¶ CORR. ROM. [a] *Donum.*] Sic etiam in Sententiis Pauli, *lib. 5. tit. 4. vers. qui puero:* sed in Pandectis Florentinis legitur, *donum.*

XVI. *Item* DIGEST. titulo de furtis [a]. [c. an. 224. *ibid.*]

[a] *Lib. 47. Digest. tit. 2. l. 21.* VUlgaris est quæstio, an is, qui ex acervo frumenti modium sustulit, totius rei furtum faciat; an verò ejus tantùm, quod abstulit. Otilius totius acervi furem esse putat. Nam & qui aurem alicujus tetigit (inquit Trebatius) totum eum videtur tetigisse. Proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abstulit, non tantùm ejus, quod abstulit, verùm totius furtum videtur fecisse [b]. Sed verum est in tantùm eos furti actione teneri, quantùm abstulerunt. Nam & si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectaverit, atque ita discesserit; deinde reversus unam ex his abstulerit, & antequam se reciperet, quò destinaverat, deprehensus fuerit; ejusdem rei & manifestus, & nec manifestus fur erit. Sed & si quis segetem ante lucem [a] secat, & contrectat; ejus, quod secat, manifestus, & nec manifestus fur est.

[b] totius videtur fur esse. *orig.*

¶ CORR. ROM. [a] *Ante lucem.*] In Pandectis Florentinis legitur, *sed & qui segetem luce secat.*

XVII. *Item* DIGEST. lib. 2. tit. Quod quisque juris, *l. prima.* [c. an. 224. *Romæ.*]

HÆc autem verba [Quod statuerit, qui jurisdictioni præest] cum effectu accipimus, non verbo tenus: & ideò, si cùm vellet statuere, prohibitus sit, nec effectum decretum habuit; cessat edictum. Nam [statuit] verbum rem perfectam significat, & consummatam injuriam, non cœptam.

XVIII. DIGEST. tit. de pœnis, *l.* 42. [c. an. 330. *ibid.*]

[c] *Lib. 48. Digest. tit. 19. l. 42.* PŒnæ (*sicut in ff. tit. de pœnis* [c] *legitur*,) Legum interpretatione molliendæ sunt potiùs, quàm exasperandæ.

GRATIAN. „ ATque ideò proprium casum non excedunt: sed quæ de
„ raptu Virginum, vel Advocatis, seu de crimine Majestatis,
„ vel de Sicariis dicta sunt; favore Religionis, & fidei, atque
„ principali odio sicariorum introducta sunt. Injuriarum verò
„ pro earum varietate multipliciter quis reus fieri potest. Varietas
„ itaque criminum, varietatem inducit pœnarum. Unde

[d] Ibid. *l. 16.* XIX. IN DIGESTIS tit. de pœnis [d]. [c. an. 190. *ibid.*]

4. *Pars.* AUt facta puniuntur, ut furta, cædésque; aut dicta, ut convitia, & infidæ advocationes; aut scripta, ut falsa, & famosi libelli; aut consilia, ut conjurationes, & latronum conscientia, quousque alios suadendo juvisse, sceleris est instar.

§. 1. Sed hæc quatuor genera consideranda sunt septem modis, causâ, personâ, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. §. 2. Causa, ut in verberibus, quæ impunita sunt à magistro illata, vel parente: quoniam emendationis, non injuriæ gratiâ videntur adhiberi. Puniuntur, cùm quis per iram ab extraneo pulsatus est.

§. 3. Persona dupliciter spectatur, ejus qui fecit, & ejus, qui passus est. Aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribus servi, quàm liberi; & aliter, qui quidquam in dominum, parentémve ausus est, quàm qui in extraneum, in magistratum, vel in privatum. In hujusmodi consideratione, ætatis quoque ratio habeatur. §. 4. Locus facit, ut idem, vel furtum, vel sacrilegium sit, & capite luendum, vel minore supplicio. §. 5. Tempus discernit emansorem à furtivo [a], & effractorem, vel furem diurnum à nocturno. §. 6. Qualitate, cùm factum vel atrocius, vel levius est: ut furta manifesta à nec manifestis discerni solent, rixæ à grassaturis, expilationes à furtis, à violentia petulantia: de qua re maximus apud Græcos orator Demosthenes sic ait: Οὐ γαρ ἡ πληγη παρίσησι τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία. δῆλ' ὅτ' ἐστὶν ἀτιμία. δῆλ' ὅτ' ἐστὶ τυπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐγὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ὑβ' ὑὸς. πολλῶ γαρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὃν ὑπὸ ὁ παθὼν δὲ ἂν ἀπαγγείλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κοδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόππᾳ. ταῦτα καὶ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν τῷ πρσπελαύζουσι. Id est, *Non enim iram plaga concitavit, sed ipsa facti indignitas. Neque tam ingenuis grave est cædi, (quamquam grave est) quàm per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere potest (quorum magnam partem si, qui verberibus affectus est, alteri renunciare, ac repræsentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc ut contumeliam inferens, nunc ut inimicum se gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens. Hæc moveni: hæc de statu mentis deturbant homines propulit, ac fugillationis non assuetos.* §. 7. Quantitas discernit furem ab abigeo. Nam qui unum fuem furripuerit, ut fur coërcebitur: qui gregem, ut abigeus.

§. 8. Eventus spectatur, ut à clementissimo [γ] quoque facta: quamquam Lex non minùs eum, qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniat: & ideò apud Græcos exilio voluntario fortuiti casus luebantur, ut apud præcipuum Poëtarum scriptum est.

Εὖτ' ἰμὲ τυτθὸν ἐόντα Μυσήιος ἐξ Οἰχαλίηφι
Ἤγαγεν ὑμήτειον ὑ' ἀσβέστοιο βίηφι,
Ἤματι τῷ ὅτι παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀσταφίδεσσι χολωθείς.

Id est,

Quo puerum me tempore vestras duxit ad ædes,
Ex Opœnte pater, dira pro cæde patrata:
Ob talos nempe irâ percitus Amphidamantis
Cum gnatum imprudens simul, invitúsque peremi.

¶ CORR. ROM. [a] *Furtivo.*] In aliquot vetustis codicibus, & originali est, *fugitivo.* Sed ob Glossam non est emendatum.

β *Alteri renuntiare.*] Hæc in suum locum sunt restituta.

γ *Clementissimo.*] Sic emendatum est ex Pandectis Florentinis, cùm anteà legeretur, *dementissimo.* Quod in Basilicis *lib. 60. tit. 32. l. 16.* sic explicatur. *Vir clemens, nec seditiosus, si arma sumat, quasi occidendi causâ, non punitur ut homicida, nisi & eventus sequatur. In seditiosis autem etiam sine eventu, animi propositum punitur ob id solùm, quòd armati processerint, ut l. 1. ad Legem Corneliam de sicariis.*

XX.

[e] GRATIAN. „ 5. *Pars.* COgitatio non meretur pœnam Lege Civili, cùm suis terminis contenta est. Discernuntur tamen à maleficiis ea, quæ de Jure effectum detiderant. In his enim non nisi animi judicium consideratur. Unde

¶ CORR. ROM.] Huic, quod in vulgatis est distinctum Caput, in plerisque vetustis est appolita nota illa, quâ indicatur esse verba Gratiani.

[e] *Lib. 24. Digest. tit. 2. de divort. & repudiis, l. 3.* [f] *al.* diffensionem. XXI. IN DIGEST. tit. de repudiis [e]. [c. an. 224. *Romæ.*]

DIvortium non est verum, nisi quod animo perpetuam constituendi dissensionem [f] fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur; non priùs ratum est, quàm si perseverantiâ apparuit, judicium animi fuisse. Ideòque per calorem missio repudio, si brevi reversa est uxor, nec divertisse videtur.

XXII. *Hinc etiam* IN CANONIBUS. [fortè an. 252. *ibid.*]

[g] II. *q. 3. si quis.* SI quis [g] iratus [2] crimen alicui objecerit, &c.

¶ PITH. [2] *Si quis iratus.*] *l. 5. Cod. Th. de accusat.*

EX consilio autem velut ex facto, aliquem teneri probat, ita dicens „ GRATIAN. „ 6. *Pars.*

XXIII. AUGUSTINUS. [fortè ex dictis Ferrandi Diaconi, c. an. 530. *in Africa.*]

Non solùm, qui manibus occidunt, sed etiam quorum consilio, & fraude alii occidunt ur, homicidæ probantur.

[h] *al.* Periculosè. [i] Polyc. *l. 6. tit.* 10. Anfel. *l.* 11. *c.* 45. Burch. *l. 6. c.* 31. Ivo, *p.* 10. *c.* 160. [k] *Joan.* 18. *Matth.* 27. *Marc.* 15. *Joan.* 19. [m] *Psal.* 56. PErniciosè [h] se decipiunt [i], qui existimant eos tantùm homicidas esse, qui manibus hominem occidunt: & non potiùs eos, per quorum consilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt, sicut scriptum est [k]: *Nobis non licet interficere quemquam.* Sed tamen illis Domini mors imputatur: quia ipsi linguâ eum interfecerunt dicentes: *crucifige, crucifige eum.* Unde unus Evangelista dixit Dominum crucifixum esse horâ tertiâ, alius sextâ: quia Judæi crucifixerunt eum horâ tertiâ, linguâ; milites horâ sextâ, manibus. Qui ergo hominem tradidit; ille interfecit eum, Domino dicente [l]: *Majus peccatum habet, qui me tradidit tibi.* Unde Psal. [m] *Filii hominum, dentes eorum arma, & sagittæ; & lingua eorum gladius acutus.* Subjiciant ergo se pœnitentiæ, quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc collectum est ex variis locis B. Augustini, videlicet ex *lib. 3.* de consensu Evangelistarum, *c. 13.* explanatione *Psal. 56. & 63.* & tract. 114. & 115. in Joannem.

XXIV. *Item* EX EPISTOLA Clementis primâ ad Jacobum. [c. an. 68. *Romæ Hierosolymam.*]

Interfectores fratrum, detractores eorum, eósque odientes homicidæ habentur.

HOmicidiorum verò tria genera esse dicebat Beatus Petrus, & pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum; ita & detractores eorum, eósque odientes, homicidas esse manifestabat: quia & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit, ei pariter homicidæ esse monstrantur.

XXV. *Item* HIERONYMUS in Esa. *c.* 33. [an. 406. *in Palæstina.*]

In maleficiis voluntas pro opere reputatur.

[n] Polyc. *ibid.* Anfel. *l.* 11. *c.* 43. Ivo, *p.* 10. *c.* 157. OMnis iniquitas [n], & oppressio, & injustitia, judicium sanguinis est: & licèt gladio non occidat; voluntate tamen interficit.

XXVI. *Item* CYPRIANUS tract. 4. de Mortalitate. [an. 258. *in Africa.*]

De eodem.

[o] *Gen.* 4. NUmquid Cain [o], cùm Deo munus offerret, jam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus providus antè damnavit. Ut illic cogitatio mala, & perniciosa conceptio Deo providente prospecta est; ita & in Dei fervis, apud quos confessio cogitâtur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo judice coronatur. Aliud est enim martyrio animum deesse: aliud animo defuisse martyrium. Qualem te invenit Dominus, cùm vocat, talem pariter & judicat, quando ipse testetur, & dicat [p]: *Et scient omnes Ecclesiæ; quia ego sum scrutator renis & cordis.*

[p] *Apoc. 2.*

XXVII. *Item* AUGUSTINUS tract. 42. *ad c.* 8. Joannis. [c. an. 412. *ibid.*]

Homicida est, qui fratri suo mala persuadet.

[q] *Psal. 56.* [r] gladius acutus. *orig.* NOli putare te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades. Si fratri tuo mala persuades, occidis. Et ut scias, quia occidis, audi Psalmum [q]: *Filii hominum, dentes eorum arma, & sagittæ; & lingua eorum machæra acuta* [r].